

Manuál verejných priestorov

Princípy a štandardy pitných fontán

v 1.01

Obsah

4 Úvod

6 Zonácia mesta

6 Schéma — celé mesto

7 Prehľadová tabuľka

8 Všeobecné princípy

8 Štandardy umiestňovania v priestore

12 Dizajn

16 Modelové situácie

18 Umiestnenie na chodníku

21 Umiestnenie v zeleni

24 Bibliografia

26 Spracovateľský kolektív

Úvod

Tok vody, jej distribúcia a zabezpečenie jej čistoty sú od samého vzniku ľudských osídlení základnými predpokladmi, ktoré predurčujú zdravie a rast miest. Od rímskych akvaduktov až po moderné sanitačné jednotky, každý typ inovácie, ktorý zlepšoval dostupnosť pitnej vody, reagoval na výzvy doby. Nie je tomu inak ani dnes, kedy výrazné suchá, extrémne teploty a rastúce nároky na verejný priestor zvyšujú význam tečúcej vody pre zdravie a komfort obyvateľov miest.

Dostupnosť pitnej vody vo verejnom priestore je jednou z oblastí, v ktorej má Bratislava veľa priestoru na zlepšenie. Pitné fontány tu predstavujú ideálne riešenie, ktoré zároveň ponúka množstvo výhod. V prvom rade ide o očividný prínos dostupnosti pitnej vody v areáloch športovísk či vo frekventovaných rekreačných oblastiach – s dostupnou vodou po ruke je verejný priestor funkčnejší, príjemnejší na trávenie času a pozitívne vplýva na zdravie obyvateľov.

Nemenej dôležité je tiež postupné osádzanie pitných fontán vo všetkých významných verejných priestoroch v meste. To nie len kvôli zlepšeniu funkčnosti priestoru ako takého, ale aj pre podnietenie používania fliaš na vodu namiesto kupovania individuálnych, často nezdorých nápojov. Pitné fontány majú takto kapacitu nie len redukovať plastový odpad a podnecovať zdravší životný štýl, ale aj šetriť peniaze bežným ľuďom vďaka bezplatnému prístupu ku kvalitnej pitnej vode.

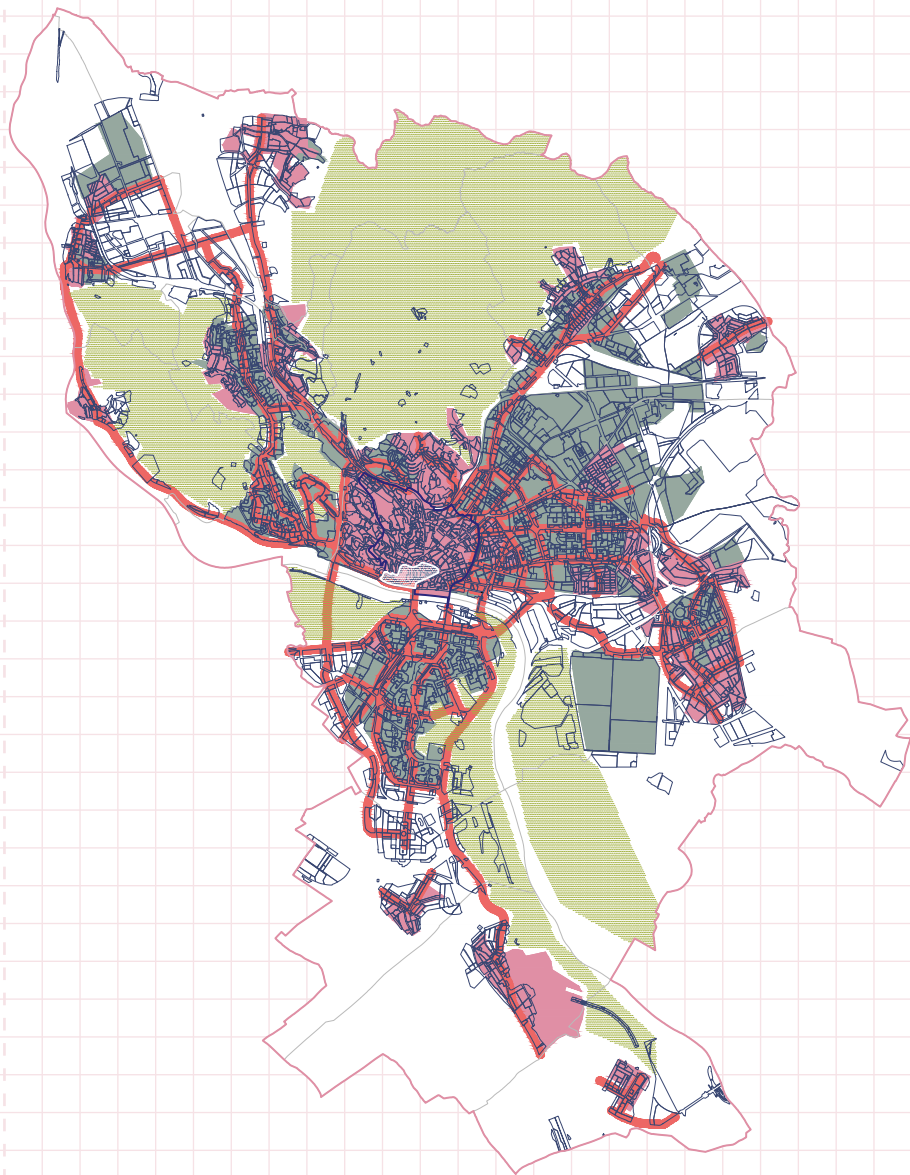
Tento dokument navrhuje princípy a štandardy umiestňovania, funkčného a odolného dizajnu, a ideálnych riešení pitných fontán v Bratislave. Začína pritom zonáciou mesta, ktorá podobne ako pri iných prvkoch vo verejnom priestore ovplyvňuje dizajnové prevedenie pitných fontán. Je dôležité, aby aj taký detail ako sú pitné fontány rozumne zapadal do svojho okolitého kontextu a nepôsobil dominantne či rušivo, ale naopak, stal sa prirodzenou a celistvou súčasťou bratislavského verejného priestoru.

V neposlednom rade sa tento dokument tiež venuje detailnému popisu rôznych priestorových vzťahov a modelových situácií, ktoré sme identifikovali ako dôležité v kontexte Bratislavy, obzvlášť s dôrazom na inkluzívny prístup k pitnej vode pre všetkých obyvateľov mesta.

Zonácia mesta

Schéma – celé mesto

Územie je z hľadiska urbanistickej štruktúry a charakteru rozdelené do troch zón. Zóny sa môžu v závislosti od charakteru odlišovať aj rôznym dizajnom. Zóna A zahŕňa pamiatkovo chránené oblasti v rámci celého mesta. Zóna B zahŕňa územie ostatného mesta. Zóna C zahŕňa územia s prírodným charakterom (s výnimkou mestskej zelene, parkov a nábreží). V území sú vyznačené aj kompozičné osi, ktoré môžu mať odlišný charakter ako ostatné územie v meste.

* grafika v mape je orientačná, bude treba presnejšie definovať rozhrania zón, najmä rozdelenie sídliskových štruktúr podľa obdobia ich vzniku a charakteru

leģenda		popis mobiliáru
Zóny A /pamiatkové zóny	Pamiatkové zóny**, kompaktné mesto, vidiecke štruktúry, občianska vybavenosť, nábrežia, parky	Kovové prevedenie, minimalistický dizajn, antracitová (RAL 7016) povrchová úprava
Zóny B /ostatné mesto	Sídliskové štruktúry, priemyselné areály	Kovové prevedenie, minimalistický dizajn, pozinkovaná povrchová úprava
Kompozičné osy		
Zóny C /prírodné prostredie	Prírodné prostredie, lesy a lesoparky, vinice, povodia vodných plôch	Kovové prevedenie, minimalistický dizajn, antracitová (RAL 7016) alebo pozinkovaná povrchová úprava

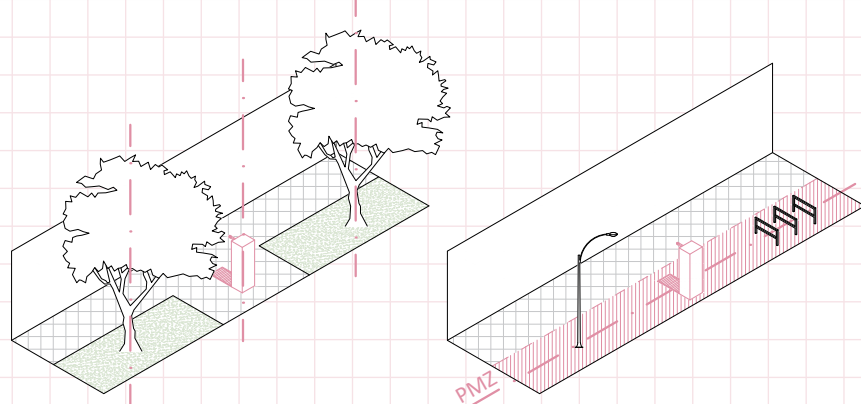
Prehľadová tabuľka dizajnu

Velkosť	<ul style="list-style-type: none">maximálna výška 1,20 mvýška ovládania fontány a výdaja vody by mala byť medzi 0,75 až 1,10 m od zeme	
Tvar	<ul style="list-style-type: none">Prierez fontánky by mal byť rovnaký po celej výške (nevhodné sú rôzne kónické či nepravidelné tvary, a pod.)	
Materiál	<ul style="list-style-type: none">kov s vhodnou povrchovou úpravou, ktorá umožňuje jednoduché čistenie	
Farba	v odtieni nereze (resp. hliníka)	antracitová RAL 7016
Detaily	<ul style="list-style-type: none">Iba detaily dizajnu (napr. kohútik, ovládanie fontány či diskkrétne logo zriaďovateľa) môžu byť zhotovené v kontrastnom (striebornom, mosadznom, a pod.) prevedení.Použitie plastov je neprijateľné.Dizajn fontán nesmie byť využívaný ako reklamná či informačná plocha.	

** pri umiestňovaní pitných fontánok v pamiatkových zónach je potrebné obdržať súhlas príslušných pamiatkových úradov

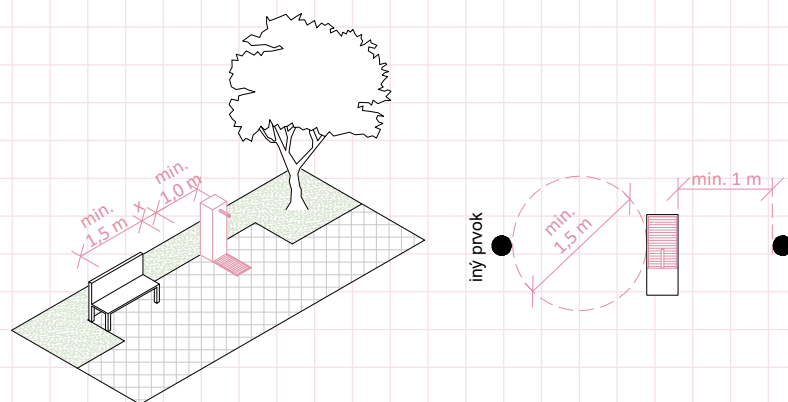
Štandardy umiestňovania v priestore

- **Pitné fontány by mali kompozične zapadať do kontextu svojho okolia**, mali by sa osádzať na os s inými prvkami verejného priestoru a nemali by mu dominovať.
- **Pitné fontány ideálne umiestňovať v rámci pásu mobiliáru a zelene** (pás v rámci chodníka mimo minimálnej priechodnej šírky, kde sa zvyčajne umiestňuje mobiliár).
- **Vzdialenosť medzi pitnou fontánou a inými prvkami musí byť aspoň z jednej bočnej strany 1,5 m a zároveň by nemala byť v susedstve s odpadovým košom**. V prípade pozdĺžneho umiestňovania je táto vzdialenosť zredukovaná na 1 m. Pre detaily tejto situácie pozri → *Modelové situácie*.

Pitné fontány musia byť osadené v súlade s určenou osou priestoru.

- Prístup k pitným fontánam musí byť bezbariérový a ich umiestnenie musí umožňovať jednoduchý prístup pre ľudí na vozíku. **Je potrebné zabezpečiť dostatočný manipulačný priestor aspoň z jednej bočnej strany fontány, minimálne v rozmedzí 1,5 m.**

Pri osádzaní pitnej fontány je potrebné zabezpečiť dostatočný manipulačný priestor.

- **Fontány musia mať vhodne a v zmysle platnej legislatívy vyriešený systém odvádzania vody**, aby sa predišlo vytváraniu mlák, resp. mokrých miest v ich okolí. Ak sa voda odvádza do podlažia, musí byť zabezpečené osadenie fontánky na vodopriepustnom podlaží. V opačnom prípade je potrebné zabezpečiť odvádzanie vody cez kanalizáciu alebo retenčnú infraštruktúru. **Odvodnenie musí byť riešené v rámci terénu.**
- **Odtoková mriežka musí mať dostatočnú nosnosť tak, aby uniesla aj človeka na elektrickom vozíku či skútri pre seniorov**. V ideálnom prípade ide o nosnosť min. 300 kg.
- **Pitné fontány by sa mali osádzať na rovnom, spevnenom a protišmykovom povrchu**. Zároveň by mal byť tento povrch rozpoznateľný aj pre ľudí so zrakovým znevýhodnením. Pitné fontány nesmú byť umiestňované na umelej či prirodzenej vodiacej línii, ani vo vzdialenosti menšej ako 0,8 m od tejto línie.
- **Pri osadení na fasádu budovy fontána nemôže vyčnievať do priestoru pešej komunikácie viac ako 0,3 m**. Zároveň je potrebné odlíšiť povrch komunikácie pod touto fontánou tak, aby bol identifikovateľný bielou palicou.
- **Pitné fontány by sa mali štandardne umiestňovať pri nových projektoch vo verejnom priestore**. Takto sa docieli ich postupné rozšírenie do všetkých oblastí mesta.
- Okrem toho by sa mali prioritne umiestňovať v nasledujúcich priestoroch:
 - športoviská a detské ihriská,
 - námestia, parky, lesoparky, rekreačné územia,
 - v blízkosti verejných budov,
 - v blízkosti už existujúcich fontán vo verejnom priestore.
- **Pri výbere lokalít pre osádzanie pitných fontán je potrebné preferovať miesta, ktoré:**
 - majú existujúcu infraštruktúru pre umiestnenie pitných fontán, resp. nenáročné napojenie na verejný rozvod vody,
 - prechádzajú rekonštrukciou, obnovou alebo sú úplne novými verejnými priestormi,
 - sú v priamej nadväznosti na frekventované tranzitné priestory pre chodcov a cyklistov,
 - sú v oblastiach, ktoré v letných mesiacoch zažívajú nadmerné prehrievanie.

01 Príklad nevhodne umiestnenej pitnej fontány. Fontána nenadväzuje na kontext svojho okolia. Trnavské myto, Bratislava

02 Nevhodný príklad umiestnenia v páse mobiliáru a zelene. Fontána by nemala byť umiestnená v blízkosti smetného koša. Barcelona, Španielsko

03 Nevhodný príklad povrchu v okolí fontány. Povrch z hladkého kameňa vytvára potenciál pre úraz a svojou nerovnosťou vytvára bariéru pre ľudí so zdravotným znevýhodnením. Bratislava, Námestie Nežnej revolúcie

04 Príklad vhodného odvodnenia pitnej fontány v rámci úrovne terénu. Umiestnenie fontány umožňuje jednoduchý prístup pre deti či ľudí na invalidnom vozíku. Bratislava, Župné námestie

05 Vhodný príklad umiestnenia fontány vo vzťahu k iným prvkom vo verejnom priestore a v kontexte svojho okolia. Je však potrebné dbať na dostatočnú vzdialenosť od najbližšieho prvku. Graz, Rakúsko

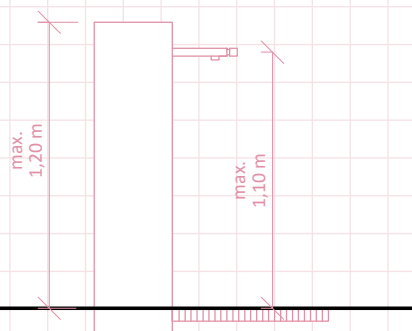
06 Vhodný príklad umiestnenia pitnej fontány v blízkosti športoviska. Pozitívom je tiež odvodnenie v rámci terénu a možnosť naplnenia fľaše. Amsterdam, Holandsko

Dizajn

Všeobecné princípy dizajnu

- **Dizajn pitných fontán musí byť funkčný, minimalistický a nesmie dominovať vo verejnom priestore či blokovat' výhľad a pohyb.**
- **Prierez fontány by mal byť rovnaký na celej výške.** Rôzne kónické či nepravidelné tvary sú nevhodné. Odvodnenie je vždy potrebné riešiť v rámci úrovne terénu a v zmysle platnej legislatívy.
- **Maximálna výška kohútiku (či jedného z kohútikov) a ovládania fontány je 0,75 – 1,10 m od zeme.** Takto sa docieli ich dostupnosť aj pre deti a ľudí na vozíku. Maximálna výška pitnej fontány je 1,20 m.

Dizajn fontány musí reflektovať potreby ľudí so zdravotným znevýhodnením. Odvodnenie musí byť riešené v rámci úrovne terénu.

- **Primárnou funkciou všetkých pitných fontán by malo byť naplnenie fľaše na vodu,** keďže táto funkcia podporuje ekologické správanie užívateľov. **Vítanými sekundárnymi funkciami sú integrovaná nádoba na pitie pre zvieratá** a možnosť pitia priamo z fontány.
- **Ovládanie by malo byť ľahké a jednoduché** aj pre deti či ľudí so zdravotným znevýhodnením. **Ovládacie prvky by mali mať priemer minimálne 20 mm a farebne kontrastovať s povrchom fontány.** Ideálnym riešením je tu bezdotykové ovládanie.
- **Dizajn fontán nesmie zahŕňať ozdoby, a nesmie byť využívaný ako reklamná či informačná plocha.** Je možné zakomponovať logo zriaďovateľa, sponzora, či QR kód s informáciami, avšak toto musí byť zakomponované v celkovom dizajne pitnej fontány.
- **V priestoroch s unikátnym charakterom** (napr. v pamiatkovej rezervácii) **je možné pristúpiť k alternatívnemu autorskému stvárneniu fontány s pridanou umeleckou hodnotou.** Prijateľné je tiež osadenie na fasádach budov. Aj tieto fontány však musia spĺňať parametre inkluzívneho dizajnu a umiestňovania v priestore.

07 Vhodný príklad farebného a materiálového prevedenia pitnej fontány. Fontána je zhotovená z liatiny a ošetrovaná proti korózii. Je osadená súmerne s osou priestoru a vhodne nahrádza funkciu zahradzovacieho stĺpiku. Londýn, Spojené kráľovstvo

08 Príklad vhodného funkčného riešenia fontány, ktorá okrem primárnej funkcie naplnenia fľaše tiež ponúka integrovanú nádobu na pitie pre zvieratá. Windsor, Kanada

09 Príklad historickej bratislavskej pitnej fontány osádzanej na fasádu budovy, ktorý môže slúžiť ako inšpirácia pre alternatívne dizajny v pamiatkových zónach. Bratislava, Vodárenské múzeum

Farby a materiály

- **Vhodným materiálom pre pitné fontány je odolný materiál s trvácnou povrchovou úpravou, ktorý sa ľahko čistí od nečistôt a neželaných plagátov, nálepiek a prejavov vandalizmu.**
- **Preferovaným materiálom je kov, špecificky oceľ s antikoróznou úpravou, prípadne liatinové zhotovenie.** V miestach, kde je to vhodné (napr. kvôli ich historickej hodnote), je možné použiť iné materiály. Takéto riešenia však musia reflektovať na historický, funkčný a architektonický kontext okolia.
- **Fontány zhotovené z plastu sú úplne nevhodné do mestského, ako aj prírodného prostredia.**
- **Farebnosť pitných fontán by mala byť v súlade s ostatnými prvkami mobiliáru vo svojom okolí, čím by mala prispievať k celistvosti verejného priestoru.**
- **Vhodné farebné odtiene pitných fontán sú antracitová (RAL 7016) a nerez** v závislosti od zóny, v ktorej sa fontánka umiestňuje (pozri → Zonácia mesta). Voľbou týchto farieb sa docieli jednotnosť prvkov vo verejnom priestore. Iba details dizajnu (napr. kohútik, reflexný prvok, ovládanie fontány či diskretné logo zriaďovateľa) smú byť zhotovené v kontrastnom prevedení voči telu fontánky (striebornom, mosadznom, a pod.).

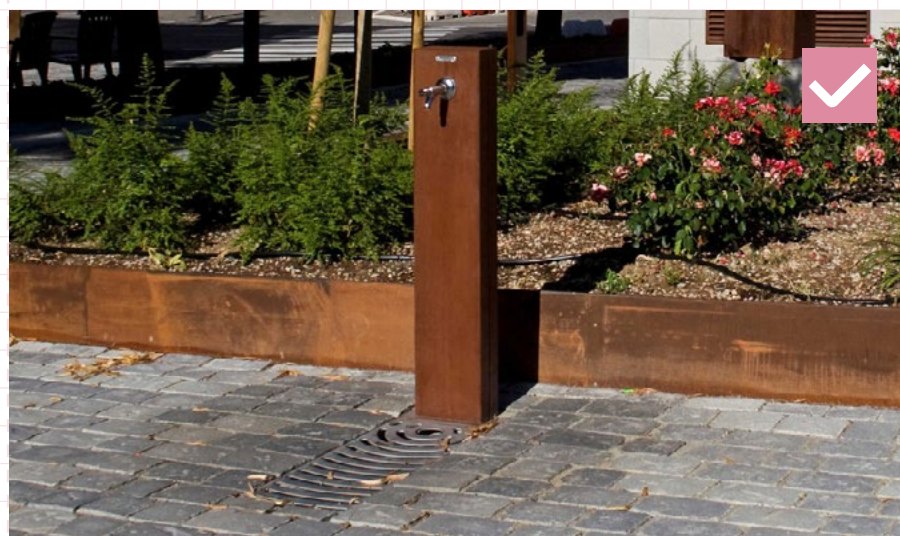
10 Nevhodný príklad použitia plastu a ozdobných prvkov. Londýn, Spojené kráľovstvo

11 Príklad umeleckého stvárnenia fontány, ktorá dotvára charakter verejného priestoru. V tomto prípade môže byť fontána dominantným prvkom v priestore. Paríž, Francúzsko

12 Vhodný príklad minimalistického dizajnu fontány s primárnou funkciou naplnenia fľaše a vhodným farebným prevedením zapadajúcim do okolitého kontextu. Rozmery fontány a riešenie jej odtoku v rámci terénu umožňujú jednoduchý prístup pre deti aj ľudí na vozíku. Bratislava, Bratislavský hrad

13 Farebnosť pitnej fontány je v súlade s kontextom svojho okolia. Voľba farieb je tu autorským zámerom obnoveného námestia. Jednotný prístup k farebnosti prvkov vo verejnom priestore vedie k jeho celistvosti. San Giorgio Piacentino, Taliansko

Modelové situácie

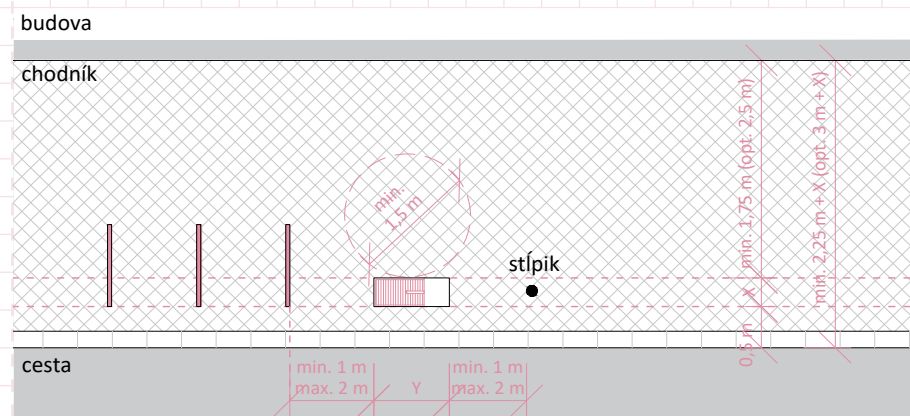
Nasledujúce modelové situácie boli identifikované ako priestorové situácie, ktoré sa často opakujú alebo majú potenciál sa opakovať, vďaka čomu je možné vytvoriť všeobecne aplikovateľné princípy osádzania pitných fontán. Modelové situácie nižšie vyobrazujú minimálne a optimálne parametre osádzania pitných fontán. Optimálny parameter je pritom vždy preferovaným, keďže vhodnejšie zodpovedá ľudskej mierke a zabezpečuje lepšiu plynulosť pešej mobility a užívateľského komfortu.

Umiestnenie pitných fontán pritom musí za každých okolností brať do úvahy princípy a štandardy špecifikované v prvej časti tohto dokumentu, ako aj platné technické smernice, predovšetkým tie týkajúce sa minimálnej priechodnej šírky chodníka pre chodcov. Táto je stanovená na 1,50 m, resp. 1,75 m, ak hranicu chodníka tvorí pevná prekážka.

Umiestnenie na chodníku

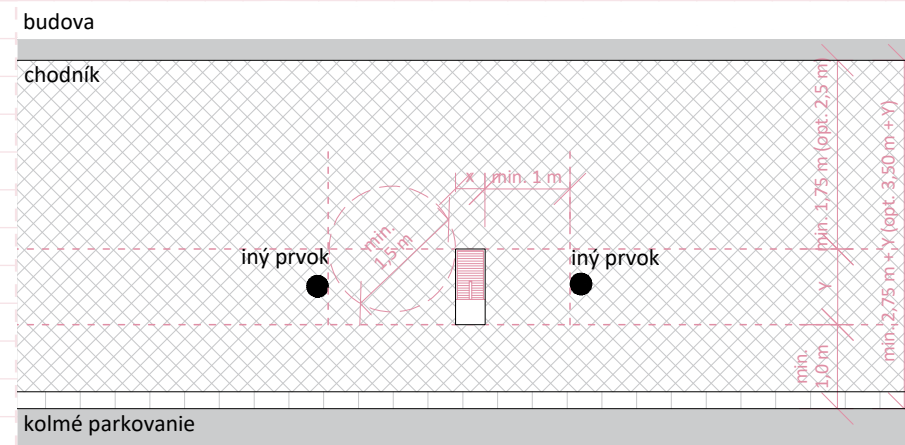
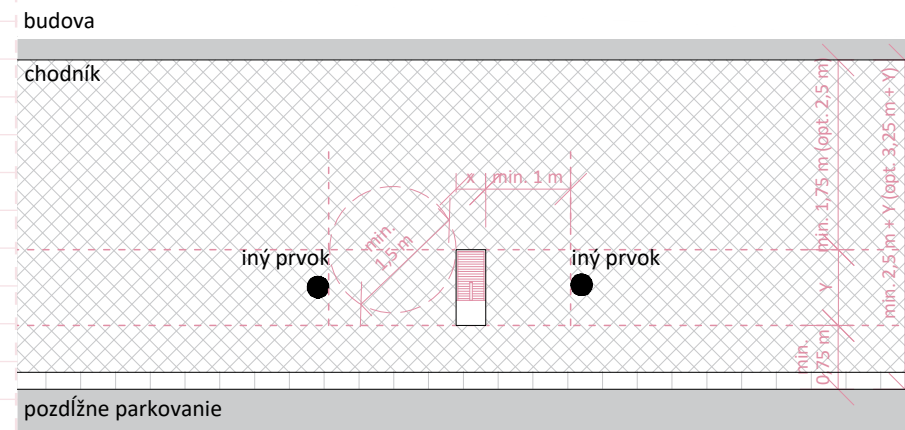
Chodník pri ulici

- Pri jednotlivých situáciách **X** značí šírku fontány a **Y** jej hĺbku.
- Pitná fontána a jej manipulačný priestor nesmú zasahovať do ochranného pásma, ktoré je aspoň 0,50 m od hrany komunikácie.
- Manipulačný priestor musí byť vytvorený aspoň z jednej bočnej strany fontány tak, ako je zobrazené v modelových situáciách.
- Pitné fontány sa smú umiestňovať kolmo alebo pozdĺžne vo vzťahu ku komunikácii. Pozdĺžne umiestňovanie je obzvlášť vhodné pri užších chodníkoch. Manipulačný priestor tu musí byť vždy vytvorený smerom do priechodnej strany chodníka.
- Pri pozdĺžnom umiestňovaní sa redukuje minimálny odstup zadnej strany fontány od iných prvkov na 1 m.
- V rámci pásu mobiliáru a zelene je vhodné nahrádzať zahradzovacie stĺpiky inými prvkami, napríklad fontánou. V tomto prípade nesmú byť rozostupy medzi inými prvkami a stĺpikom väčšie ako 2 m.

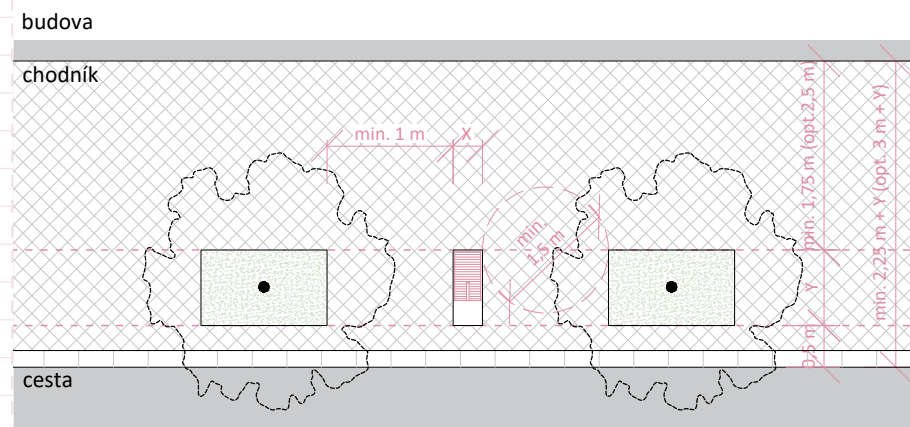
Chodník pri pozdĺžnom a kolmom parkovaní

- Fontány musia byť umiestnené v dostatočnom odstupe od rozhrania pri parkovacích miestach, aby sa predišlo poškodeniu vozidla a fontánky, napríklad pri otváraní dverí.

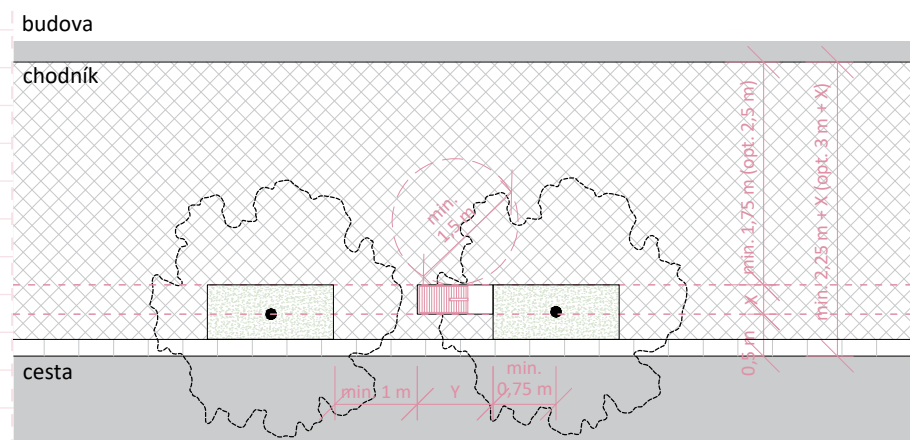

Chodník so stromoradiím

- Uplatňujú sa rovnaké princípy pri umiestňovaní na ulici, resp. zeleni, v závislosti od hranice chodníka (pozri sekcie → *Chodník pri ulici* a *Chodník v zeleni*).
- Manipulačný priestor pitnej fontány nesmie zasahovať do ochranného pásma stromov a zelene v zmysle VZN č. 5/2018 zo 07. 09. 2018 o starostlivosti o verejnú zeleň a ochrane drevín.
- Pitné fontány by sa mali umiestňovať osovo súmerne vo vzťahu k stromom.

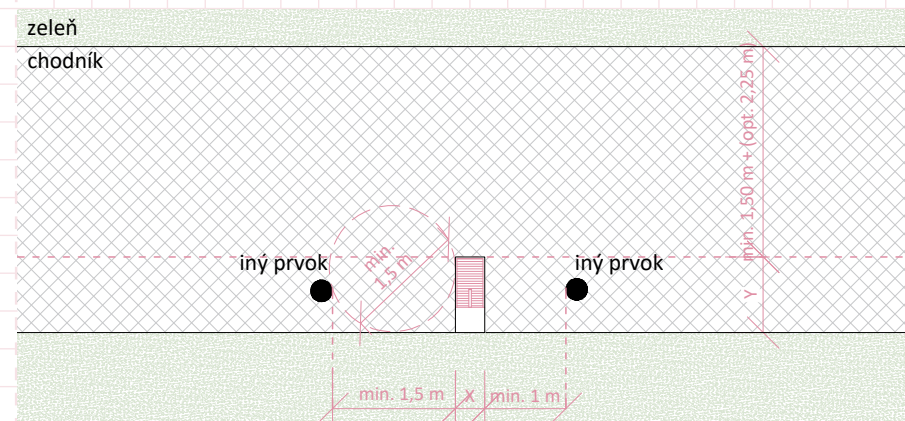
- Je prijateľné umiestniť fontánu na hranu ochranného pásma zelene. V tomto prípade je možné fontánu umiestniť pozdĺžne. Vzdialenosť medzi pitnou fontánou a stromom nemôže byť menšia než 0,75 m.

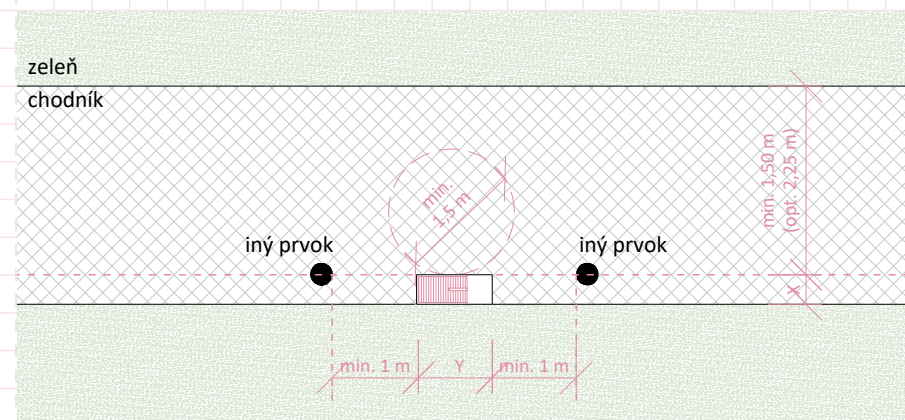
Umiestnenie v zeleni

Chodník v zeleni

- Osádzanie pri zeleni musí byť v súlade s VZN č. 5/2018 zo 07. 09. 2018 o starostlivosti o verejnú zeleň a ochrane drevín.
- Vzdialenosť medzi pitnou fontánou a stromom nemôže byť menšia než 0,75 m. Pri kríkoch je možné osádzanie priamo na hrane chodníka.
- Zásadný rozdiel medzi umiestňovaním na chodníku a v zeleni je možnosť osadiť pitnú fontánu na hranu chodníka.
- Fontána musí byť vždy umiestnená na spevnenom povrchu (vodopriepustnom, ak súčasťou nie je napojenie na kanalizáciu).
- Systém odvádzania vody musí byť zabezpečený tak, aby nedochádzalo k permanentnému podmáčaniu plôch zelene.

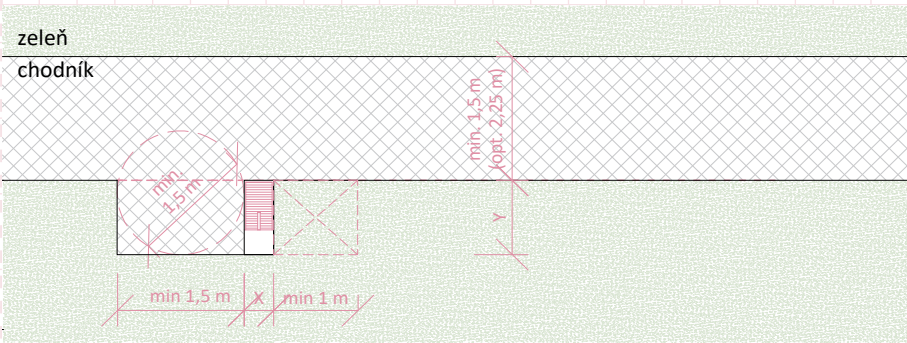
- V prípade úzkej šírky chodníka je vhodné umiestniť pitné fontány pozdĺžne na hranu zelene. Pri pozdĺžnom umiestňovaní sa redukuje minimálny odstup zadnej strany fontány od iných prvkov na 1 m.

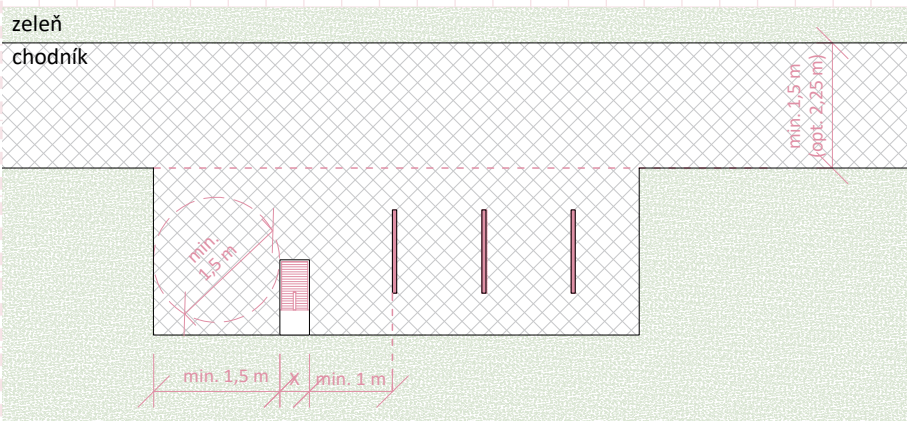
Chodník s nikou

Umiestňovanie pitných fontán v nike je ideálnym riešením pri osádzaní pitných fontán v zeleni, ak šírka chodníka nedovoľuje osadenie priamo na ňom. Situácie nižšie približujú dva scenáre.

- Uplatňujú sa rovnaké princípy pri umiestňovaní v zeleni (pozri sekciu → *Chodník v zeleni*).
- Pri umiestňovaní pitných fontán samostatne by nika mala byť dostatočne hlboká na osadenie celej hĺbky fontány, vrátane odtoku.
- Manipulačný priestor môže byť vytvorený iba na jednej strane fontány, ak priestorové parametre neumožňujú obojstranné umiestnenie.

- V prípade, že je pitná fontána osádzaná v nike s inými prvkami, je potrebné fontánu osadiť na rozhranie so zeleňou a vytvoriť manipulačný priestor aspoň z jednej strany fontány.

Bibliografia

La U urbana: el libro blanco de las calles de Barcelona. FAD 2009.

Manuál tvorby veřejných prostranství hl. mesta Prahy. Institut plánování a rozvoje hl. m. Prahy. 2014.

La U Urbana – El libro blanco de las calles de Barcelona, 2010

Technické normy a pod.

STN 736110 Projektovanie miestnych komunikácií

TP 048 Navrhovanie debarierizačných opatrení pre osoby s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie na pozemných komunikáciách

Zásady ochrany pre vybrané sektory pamiatkovej rezervácie, KPÚ 2012

Zásady ochrany pamiatkového územia Pamiatková zóna Bratislava – centrálna mestská oblasť, KPÚ 2015

VZN č. 5/2018 o starostlivosti o verejnú zeleň a ochrane drevín, ktoré sú súčasťou verejnej zelene na území hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislavy

Spracovateľský kolektív

Autorský tím (MIB)

Samuel Achberger, Oto Nováček, Roman Žitňanský

Autorská spolupráca

Michal Marcinov, Petra Šingerová, Ján Urban, Martin Filo

Odborný konzultant

Anna Pivková

Grafická identita

Martin Bajaník

Grafická úprava

Barbora Gavláková, Vojtech Ruman

Zdroje fotografií

Hana Arnold – 01;

Urbidermis – 07;

Roman Žitňanský – úvod, 02, 03, 12;

Samuel Achberger – 04, 09;

Graz Holdings – 05;

Refill Ambassadors – 06;

zdroj: <https://www.cbc.ca/news/canada/windsor/>

windsor-public-drinking-water-fountains-1.5700435 – 08;

zdroj: <https://frenchmoments.eu/wallace-fountains-paris/> – 11;

Mayor of London – 10;

Metalco – 13.

Manuál verejných priestorov
Princípy a štandardy pitných fontán

Metropolitný inštitút Bratislavy
Sekcia verejných priestorov
Primaciálne námestie 1
814 99 Bratislava

© Metropolitný inštitút Bratislavy, Bratislava 2021

Manuál verejných priestorov/Princípy a štandardy pitných fontán
V Bratislave v roku 2021 vydal Metropolitný inštitút Bratislavy.

Akékoľvek modifikácie publikácie sú možné len
so súhlasom vydavateľa. Publikácia je k dispozícii voľne na
stiahnutie. Šírenie je možné len s uvedením zdroja.

Verzia 1.01

www.manual.mib.sk